

ДЖЕРЕЛА

1. Інформаційно-аналітичний звіт щодо діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у 2005 році / за заг. ред. С.В. Толстоухової. — К. : Держсоцслужба, 2006. — 148 с.
2. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям : метод. посіб. / [О.В. Безпалько, Л.П. Гурковська, Т.В. Журавель та ін.] ; за ред. І.Д. Зверевої, Ж.В. Петровича. — К. : Видавничий дім «КАЛИТА», 2010. — 376 с.
3. *Линник Л.М.* Соціально-педагогічні засади профілактичної роботи з важковиховуваними підлітками : дис. ... канд. пед. наук : 13.01.05 / Леся Миколаївна Линник. — Луцьк, 2006. — 286 с.
4. *Лютий В.П.* Соціально-педагогічне забезпечення діяльності кримінально-виконавчої інспекції з ресоціалізації неповнолітніх, звільнених від покарання з випробуванням : дис. ... канд. пед. наук : 13.01.05 / Вадим Петрович Лютий. — К., 2010. — 296 с.
5. *Окушко Т.К.* Соціально-педагогічні умови корекції девіантної поведінки підлітків у позашкільних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Тетяна Костянтинівна Окушко. — К., 2009. — 240 с.
6. *Оржеховська В.М.* Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх / В.М. Оржеховська, Т.Є. Федорченко. — Черкаси : Вид. Чабаненко Ю., 2008. — 342 с.

Рецензент: Безпалько О.В., доктор педагогічних наук, професор.

УДК 37.013.42 (430)

О.А. Попов,

аспірант Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ОСВІТНІ ПРАГНЕННЯ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ПІДВИЩЕННЯ РИЗИКУ ДЕЛІНКВЕНТНОСТІ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У травні 2004 р. в нашій державі було схвалено Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, яка серед іншого передбачає вдосконалення профілактичної, соціально-педагогічної роботи з молодими делінквентами. Значний науковий інтерес у цьому контексті викликає досвід Німеччини, зважаючи на тривалу історію функціонування ювенальної юстиції та здійснення соціально-педагогічної роботи з молодими делінквентами в цій країні. Особливості здійснення соціально-педагогічної роботи значною мірою визначаються специфікою її цільового контингенту. В ієрархії життєвих пріоритетів німецької молоді надзвичайно вагому роль відіграють освіта та професійна зайнятість, що, зокрема, суттєво впливає на поширеність в молодіжному середовищі такого явища, як делінквентність. Саме це і зумовило вибір теми нашої статті.

Особливості реалізації молодіжної політики у Німеччині, типологія та структура німецьких молодіжних організацій стали предметом аналізу досліджень М. Головатого, А. Кудряченка. Специфіку соціально-педагогічної та виховної роботи з різними категоріями молоді у Німеччині розкрито у працях О. Данченко, І. Гречин, В. Штифурак, Ю. Возної, Л. Колеснікової, С. Благініної. Незважаючи на зростаючу кількість досліджень, присвячених особливостям соціальної та соціально-педагогічної діяльності в Німеччині, ґрунтовне вивчення ознак делінквентного молодіжного кон-

тингенту в цій країні та специфіки соціально-педагогічної роботи з ним до сьогодні вітчизняними науковцями не було здійснене.

Метою нашої статті є аналіз меж віку молодості, встановлених у німецькому законодавстві, характеристика освітнього рівня сучасної німецької молоді та визначення взаємозв'язку освітніх прагнень та мотивації молодих осіб з виникненням делінквентності в молодіжному середовищі ФРН.

Проаналізуємо насамперед вікові межі молодості, визначені у німецькому законодавстві. У 7 параграфі VIII книги німецького Кодексу соціального права (Sozialgesetzbuch), яка має назву «Допомога дітям та молоді» (Kinder- und Jugendhilfe) і вміщує перший артикул Закону про допомогу дітям та молоді, визначено, що молодими людьми (junger Mensch) вважаються особи, які не досягли віку 27 років. Там же контингент дітей та молоді за віковим критерієм розподілено на такі групи [6]: діти (Kinder) — особи віком до 14 років; молоді неповнолітні (Jugendliche) — від 14 до 18 років; молоді повнолітні (junge Volljährige) — від 18 до 27 років.

Якщо звернемося до Закону про правосуддя у справах молоді (Jugendgerichtsgesetz), то побачимо, що у його першому параграфі йдеться про молодих неповнолітніх (Jugendliche), тобто осіб, які на час вчинення правопорушення були у віці від 14 до 18 років, та молодих дорослих (Heranwachsende) — осіб, які на момент вчинення право-

порушення були у віці від 18 до 21 року [3]. Саме в контексті цих двох вікових категорій німецькі дослідники здебільшого ведуть мову про молодіжну делінквентність.

Зауважимо, що незважаючи на законодавчо визначені у ФРН межі віку молодості (14–27 років), у багатьох емпіричних соціологічних, педагогічних та статистичних дослідженнях, які здійснюються в Німеччині, молодь розглядається в дещо інших вікових рамках. Наприклад, у 16-му дослідженні становища німецької молоді «Молодіжні дослідження — Шелл: Молодь 2010» («Shell-Jugendstudie: Jugend 2010») об'єктом вивчення були люди віком від 12 до 24 років. У дослідженнях стосовно умов життя, суспільних та політичних орієнтирів молодих людей «Молодіжний огляд Німецького молодіжного інституту» («Der Deutsches Jugendinstitut-Jugendsurvey») вибірку складають особи віком від 12 до 29 років. У статистичних даних Німецького Федерального Управління Статистики досить часто як вікова межа фігурує вік 25 років.

Вже тривалий час ключем до особистого успіху в Німеччині є здобуття хорошої освіти. Молоді люди, які залишають школу до її закінчення, здебільшого не можуть здобути якісну професійну освіту і значно рідше за інших знаходять кваліфіковану роботу. Мабуть, саме тому половина з опитаних Німецьким молодіжним інститутом 12–15-річних осіб мають високі освітні прагнення, зокрема, прагнуть здати іспити на атестат зрілості (das Abitur). Відмінності між мешканцями цієї вікової групи на сході та заході країни майже непомітні. Освітній рівень 16–29-річних теж є доволі високим: близько 40 % з них склали екзамени на атестат зрілості та для вступу до вищих навчальних закладів. Однак молоді люди у Східній Німеччині рідше здобувають вищі освітні рівні [8]. Крім того, виділяються у цьому контексті молоді люди з міграційним фоном: вони частіше за все відвідують навчальні заклади, які пропонують нижчі освітні рівні. Наприклад, діти з міграційним фоном відвідують головні школи (Hauptschule) вдвічі частіше за інших, навіть за умови належності до однакового соціально-економічного класу. Це пізніше відображається і на їхньому професійному навчанні, здобутті ними вищої освіти [1, 14–15].

Незмінною залишається специфічна гендерна тенденція у сфері німецької освіти. Так, протягом останнього десятиліття молоді дівчата випереджають своїх однолітків хлопців у сфері шкільної освіти. Також вони частіше сподіваються на успішне завершення навчання в майбутньому [2, 74–75]. Загалом серед 16–29-річних молодих людей рівень освіти жіночої частини населення є виражено вищим, ніж чоловічої [8].

Як показали молодіжні дослідження корпорації «Шелл», більш оптимістично налаштованими

протягом останніх років стають учні виробничого навчання (Auszubildenden). Позитивна тенденція спостерігається навіть з точки зору впевненості в виборі кар'єри: 71 % молодих людей переконані в тому, що вони зможуть задовольнити свої професійні прагнення, однак цей показник нижчий щодо молоді, яка перебуває у складних соціальних умовах — 41 % [2, 112–113].

За результатами досліджень Німецького молодіжного інституту, проведених протягом 2003–2004 рр., майже всі 12–15-річні підлітки є учнями загальноосвітніх шкіл, приблизно з 15–16 років і до 29 простежується диференціація: 16 % — учні загальноосвітніх шкіл, 13 % — студенти, 16 % — молодь, яка здобуває професійну освіту (поза вищими навчальними закладами), 36 % — працюючі (повна і часткова зайнятість), 12 % — непрацюючі або майже непрацюючі і 8 % — безробітні [8].

Відповідно до інформації, оприлюдненої Німецьким Федеральним Управлінням Статистики, у 2011 р. серед 15–24-літніх молодих людей ще здобували шкільну освіту 29,3 %, а завершили шкільне навчання 67,2 % (з них 22,9 % — випускники основних шкіл (Hauptschulabschluss), 37,9 % — реальних шкіл (Realschulabschluss), 39,1 % — вищих навчальних закладів (Fachhochschul-Hochschulreife), щодо 0,1 % — дані відсутні), решта 3,5 % — особи, які не завершили навчання [7, 78].

У німецькому «Словнику з кримінології» відзначається, що дитяча і молодіжна делінквентність у багатьох випадках пов'язана з низькою шкільною успішністю, негативним ставленням до школи і неправильними виховними зв'язками [4, 482]. Серед молодих делінквентів, які навчаються у школах, частим явищем є шкільні прогули [5, 102]. Як показали дослідження, які були здійснені Інститутом закордонного і міжнародного кримінального права імені Макса Планка у Фрайбурзі і Кьольні, можливим є також простеження взаємозв'язку між недостатньою мотивацією до навчання та підвищеним ризиком делінквентності [5, 103]. Серйозні форми прояву делінквентності молоді (за винятком вживання наркотиків) зустрічаються насамперед у головних та спеціальних школах [5, 107]. При цьому школи, в яких спостерігається високий рівень делінквентності молодих людей, найчастіше знаходяться в неблагополучних районах великих міст [4, 482].

Отже, молодими людьми в Німеччині вважаються особи, які не досягли віку 27 років. Водночас про молодіжну делінквентність в німецькому вимірі доцільно вести мову щодо молодих осіб віком від 14 до 21 року. Загалом для німецької молоді притаманні високі освітні прагнення та доволі високий освітній рівень, зокрема 39,1 % 15–24-річних осіб мають вищу освіту. Дещо нижчий рівень освіченості характерний для молоді із середовища мігрантів. Як свідчать результати німе-

цьких наукових досліджень, простежується взаємозв'язок між підвищеним ризиком делінквентності та недостатньою мотивацією до навчання, низьким рівнем успішності, навчанням у неблаго-

получних районах міст. Перспективним є подальше дослідження особливостей соціально-педагогічної роботи з делінквентами у навчальних закладах Німеччини.

ДЖЕРЕЛА

1. Education in Germany 2010. An indicator-based report including an analysis of demographic challenges for the education system [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bildungsbericht.de/daten2010/-summary10.pdf>
2. Jugend 2010. Eine pragmatische Generation behauptet sich. / [Albert M., Gensicke T. Hurrelmann K. u. a.]; Hrsg. Shell Deutschland Holding. — Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag. — 416 s.
3. Jugendgerichtsgesetz [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ge-setze-im-internet.de/jgg/index.html>
4. Handwörterbuch der Kriminologie / [Hrsg. Sieverts R., Schneider H. J.]. — Berlin: de Gruyter, 1998. — Band 5: Nachtrags- und Registerband. — 1998. — 772 s.
5. Oberwittler D. Soziale Lebenslagen und Delinquenz von Jugendlichen : Ergebnisse der MPI-Schulbefragung 1999 in Freiburg und Köln / Oberwittler D. // Arbeitsberichte aus dem Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht. — 2001. — № 1. — 118 s.
6. Sozialgesetzbuch Aechtes Buch — Kinder- und Jugendhilfe [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/sgb_-8/gesamt.pdf
7. Statistisches Jahrbuch 2010 für die Bundesrepublik Deutschland mit Internationalen Übersichten / [Hrsg. Silvia Krings]. — Statistisches Bundesamt, 2010. — 746 s.
8. Thema 2005/09 Jugend heute: Der DJI-Jugendsurvey — Ergebnisse der 3. Erhebungswelle [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dji.de/cgi-bin/projekte/output.php?projekt=483&Jump1=LI-NKS&Jump2=20#ergebnisse>

Рецензент: Петрюк І.М., кандидат педагогічних наук, доцент.